

**Autor: Kolektiv autorů pod vedením PhDr. Marie Zvoničkové z Ústavu ošetřovatelství
3. LF UK**

Rozpracování evropského vzorového projektu do výukových jednotek

Modul Evidence-based practice je rozpracován do výukových jednotek předmětu
Výzkum v ošetřovatelství/EBP II.

Tento předmět navazuje na Výzkum v ošetřovatelství/EBP I, který probíhá v
zimním semestru a zaměřuje se na obecnou problematiku výzkumné metodologie.

Rozsah předmětu v letním semestru je 0/2 po dobu 9 týdnů, jedná se tedy o 18
hodin přímé výuky.

Pro potřeby výuky Modulu EBP byly zpracovány formou metodických pokynů 4
základní výukové okruhy. Jedná se o

- metodický pokyn ke studiu odborné literatury,
- metodický pokyn k práci s výzkumným nástrojem,
- metodický pokyn pro stanovení výzkumného souboru, pro sběr dat a
zpracování dat,
- metodický pokyn pro diseminaci výsledků výzkumu.

Metodické pokyny/listy jsou velmi úzce spojeny s texty Sborníku materiálů z
replikace výzkumné studie RN4CAST, Modul Evidence-based practice ve výuce
ošetřovatelské péče, který je jedním z výstupů projektu.

Při výuce jednotlivých okruhů sborník poskytuje textovou oporu pro uvedení studentů do tématu, příklady praktických problémů a situací, včetně způsobů jejich řešení, které byly generovány v souvislosti s pilotním projektem replikace evropského projektu RN4CAST.

K získání vhledu do problematiky praktického provádění výzkumného šetření je nezbytná samostatná příprava studentů. K tomuto účelu jsou součástí sborníku klíčové články, kde byly publikovány výsledky RN4CAST, metodologie výzkumného projektu i články související s překladem. Všechny jsou uvedeny v anglickém originále s českým překladem.

V návaznosti na samostatnou práci studentů probíhá zadání skupinové práce studentů. Výzkum není záležitostí jednotlivců. Předpokladem úspěchu je týmový charakter práce. Tento aspekt je podporován společnými činnostmi, jako je např. společná příprava instrukcí pro pacienty, společný překlad dílčí části dotazníku s vymezením nejasných odborných termínů.

Prezentace výsledků společné práce je nezbytnou součástí vzdělávání ve výzkumné metodologii. Přátelské prostředí studijní skupiny vytváří prostor pro postupný nácvik prezentačních dovedností.

Metodické pokyny jsou výsledkem pilotní výuky v rámci Modulu Evidencebased practice ve výuce ošetrovatelské péče. Jedná se o materiál otevřený, který by měl být používán a doplňován učiteli i studenty oboru Všeobecné ošetrovatelství.

METODICKÝ POKYN KE STUDIU ODBORNÉ LITERATURY

Úvod:

Na začátku empirického šetření v ošetrovatelství stojí obvykle nějaký praktický problém.

Jak je to možné, že na našem oddělení máme tak vysoký výskyt nežádoucích událostí?

Jak je to možné, že pacienti neodpovídají v průzkumech spokojenosti?

Odpovědi na tyto otázky nám může pomoci najít diskuze s kolegy a kolegyněmi, nadřízenými, pracovníky oddělení kvality. Možná ale nebudeme úplně spokojeni, možná se nám bude zdát, že to zdůvodnění není dostatečné.

Dalším krokem může být studium odborné literatury týkající se problému.

Existuje celá řada způsobů, jak se dostat k těm správným článkům. Tímto krokem se zabývají odborníci ze střediska vědeckých informací. V databázích nám pomohou prostřednictvím klíčových slov vyhledat články ze zahraničních časopisů. Obvykle je takový článek publikován v angličtině.

Překlad článku do mateřského jazyka obvykle trvá nějakou dobu. S pomocí překladačů je situace jednodušší, avšak i tady můžeme narazit na těžkosti. Klíčovým předpokladem porozumění textu je znalost nebo aspoň základní orientace v dané problematice v češtině (mateřském jazyku). Když o problému nevím nic nebo jen velmi málo, nebudu schopna pochopit problém v angličtině.

Seznámení s problémem v češtině je důležité a vyžaduje čas. Není to ale ztracená doba, vyplatí se později, když se budeme zabývat východisky nebo využijeme v diskuzi.

Článek je přeložen

Jak budeme číst odborný článek? Čím začínáme? Jak poznáme, co je důležité?

Pro rychlou orientaci nám pomůže překlad abstraktu. Najdeme tam stručnou podobu článku samotného v oddílech cíl, design, výzkumný soubor, výsledky, doporučení, klíčová slova, a někdy i další části.

Na abstrakt navazuje tzv. background – překládaný různě, obvykle jako východiska nebo jednoduše jako úvod. Jedná se o souhrn poznatků, na které se v článku navazuje, obvykle s odkazem na původní nebo další prameny uvedené pod číselným označením v seznamu literatury. Bývá to velmi inspirativní čtení doprovázené hledáním dalších článků, které si v souvislosti s problémem budeme chtít také přečíst.

Ve sborníku máte uvedeno několik anglicky psaných článků týkajících se výsledků výzkumu RN4CAST

Dílčí úkol č. 1

- *Najděte v článcích Lindy Aiken východiska jejího zkoumání.*
- *Podívejte se do článků dalších autorů, jak a v čem na Lindu Aiken navazovali a na co odkazovali.*
- *Který článek Vás zaujal?*
- *Proč jste si zrovna tento článek vybrali?*

K diskusi na toto téma se sejdeme na praktických cvičeních.

Dílčí úkol č. 2

- *Prostudujte si seznam literatury, ze které autoři článku čerpali.*
- *Najděte hlavní časopisy, ve kterých byly odborné statě publikovány.*
- *Uvědomte si, že existuje časová mezera mezi tím, kdy byl článek redakcí přijat a kdy byl publikován. Co se v mezidobí dělo?*
- *Uvědomte si, že existuje jednotný způsob uvádění článků, monografií atd. Jedná se o tzv. bibliografické údaje. Co do nich patří?*

METODICKÝ POKYN K PRÁCI S VÝZKUMNÝM NÁSTROJEM

Výzkumný nástroj, výzkumná technika je postup k získávání informací. Mezi nejčastěji užívané techniky sběru dat patří pozorování, dotazník, anketa, rozhovor nebo analýza dokumentů.

Dotazník řadíme mezi nejpoužívanější výzkumné techniky. Jedná se o standardizovaný soubor otázek, které jsou předloženy respondentovi na určitém formuláři (v papírové nebo elektronické podobě).

Dotazník je málo nákladný, časově úsporný, nevyžaduje přítomnost výzkumníka, je anonymní, slouží k oslovení velkého počtu respondentů. Jeho velkou nevýhodou je nízká návratnost, 50% návratnost je považována za úspěch.

Dotazník musí obsahovat úvodní oslovení, zdůvodnění výzkumu, adresu instituce, kam bude odeslán. Otázky musí být srozumitelné, jednoznačné, musí zahrnovat všechny řešené problémy.

Svoji konstrukcí by měl motivovat respondenta k vyplnění a dokončení. Rozsáhlé a časově náročné dotazníky snižují návratnost.

Ve studii RN4CAST vyplňovali respondenti elektronický dotazník, který byl nainstalován na přenosných tabletech.

Než se tak stalo, bylo nutné dotazník přeložit z angličtiny do češtiny.

Studie RN4CAST byla studií evropskou, účastnilo se jí 12 zemí (Belgie, Finsko, Německo, Řecko, Irsko, Norsko, Polsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Nizozemsko a Velká Británie). Mimo Evropu se jednalo o USA, Botswanu, Čínu a Jihoafrickou republiku.

Velkou výzvou bylo zajistit, aby respondenti ze všech zúčastněných zemí odpovídali na stejné otázky, tzn., aby se smysl pokládané otázky neztratil v překladu.

Prof. Alison Squirel z výzkumného týmu RN4CAST vyvinula unikátní metodologii, která byla rovněž publikována ve 2 článcích, které jsou součástí tohoto sborníku.

Dílčí úkol č. 1

- *Najděte ve sborníku články prof. Alison Squires.*
- *Prostudujte si nejprve anglickou verzi a pokuste se jí porozumět.*
- *Vypište si termíny, kterým nerozumíte.*
- *Přečtěte si český překlad a pokuste se najít vysvětlení pro termíny, kterým jste nerozuměli.*

Ve skupině se vraťte ke čtení českého překladu s anglickým originálem po ruce a pokuste se porozumět náročnému odbornému textu. Pravděpodobně se Vám to napoprvé nepodaří, ale to nevadí. I malá část, kterou zvládnete, bude velký výsledek!!

Dílčí úkol č. 2 pro skupinovou práci

Ve sborníku najdete

- originální text dotazníku pro pacienty v angličtině i s instrukcemi
- první verzi překladu
- instrukce pro překladatele s anglickým textem a s českým překladem č. 2
- instrukce pro překladatele a organizační tým (anglicky) k tzv. backtranslation
- konečnou papírovou verzi překladu, která byla předkládána etické komisi zdravotnického zařízení k vyjádření

- *Pokuste se o vlastní překlad instrukcí k překladu patientského dotazníku.*
- *Vypište si termíny, k jejichž překladu jste potřebovali slovník/překladač.*
- *Srovnejte svoji verzi s první verzí překladu a najděte spojení, která jsou tzv. Czenglish, tzn. jedná se sice o česká slova, ale něco není v pořádku.*
- *Pokuste se tato spojení nebo výrazy přeložit lépe.*
- *V instrukcích pro překladatele najděte podtržené výrazy a pokuste se porozumět tomu, proč jsou podtržené.*
- *Přeložte si instrukce pro překladatele k tzv. backtranslation a diskutujte ve skupině o významu této fáze přípravy výzkumného nástroje.*

Dílčí úkol č. 3

- *Připravte si instrukce pro pacienty a vlastní dotazník tak, abyste mohli použít pro pilotní šetření ve své rodině – u rodinných příslušníků nebo u svých známých, kteří byli nedávno hospitalizováni ve zdravotnickém zařízení.*
- *Požádejte je o kritické posouzení instrukcí i českého překladu. Pokuste se s nimi najít lepší výraz než ten, který se jim nelíbil nebo podle jejich mínění nevyjadřoval to, co měl. Pokuste se jejich připomínky zakomponovat do instrukcí.*
- *Přineste výsledky svého šetření a ve skupině prodiskutujte a ostatním skupinám sdělte výsledky své aktivity.*
- *Srovnejte s textem, který byl předložen etické komisi zdravotnického zařízení.*

Dílčí úkol č. 4 Zajištění anonymity respondentů

- *Najděte si v materiálech pro etickou komisi, jakým způsobem byla zajištěna anonymita respondentů. Pacienti mohou mít právě z tohoto bodu obavy. Proč?*

K promyšlení ještě pár bodů

- Každý respondent pracoval pod unikátním kódem – vysvětlete

- Dotazník pro pacienty byl jednoduchý, časově nenáročný, obsahoval pouze 21 otázek, přesto bylo velmi obtížné dodržet pokyny pro sběr. Proč? Najdete v dalším metodickém listu

METODICKÝ POKYN PRO STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO SOUBORU, PRO SBĚR DAT A ZPRACOVÁNÍ DAT

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je část populace, kterou zkoumáme. Výběr je nutné provést v případě, že je populace příliš velká a nemůžeme ji zkoumat celou.

Pokud se jedná o malou populaci – konkrétní pracoviště nebo jedno oddělení – je velikost výzkumného vzorku totožná s velikostí populace.

Důležitá je reprezentativnost výzkumného souboru. Struktura vzorku by se měla co nejvíce shodovat se strukturou populace. Závěry výzkumu se zobecňují na celou populaci.

Rozlišujeme výběr pravděpodobnostní (náhodný) a nepravděpodobnostní (záměrný). Výběr vzorku respondentů je velmi důležitý, špatně zvolený výzkumný soubor by mohl výsledky zkoumání znehodnotit.

Do studie RN4CAST byly zařazeny dvě skupiny respondentů – sestry a dospělí pacienti z nemocnic akutní péče o velikosti minimálně 100 lůžek. Náhodně byla vybrána standardní chirurgická a interní oddělení. Výzkumný tým prováděl sběr dat vždy po ukončení směny sester a v den propuštění pacienta.

Pro sběr dat v jedné nemocnici byla určena doba 1 týdně.

V tomto metodickém pokynu se zaměříme na sběr dat od pacientů.

Sběr dat od pacientů

Dílčí úkol č. 1

O pacienty na oddělení pečuje zdravotnický tým. Organizaci ošetrovatelské péče, do níž příprava na propuštění a vlastní propuštění pacientů z nemocnice patří, má na starost ošetrovatelský tým.

- a) Jaká je struktura ošetrovatelského týmu?
- b) Kdo vede ošetrovatelský tým na klinice?
- c) Kdo vede ošetrovatelský tým na oddělení?
- d) Jakým způsobem se předávají informace v ošetrovatelském týmu na klinice?
- e) Koho musíte informovat a či souhlas musí výzkumný tým získat, aby mohl zahájit sběr dat?

Prostudujte si informaci, která byla předána vrchním sestřám na poradě vrchních sester – viz. prezentace.

Dílčí úkol č. 2

Kritéria pro zařazení pacientů do studie.

Každá výzkumná studie má stanovená kritéria pro zařazení respondentů do studie.

V případě skupiny pacientů pro RN4CAST se jednalo o:

- a) Dospělé pacienty
- b) Propouštěné z akutních oddělení standardního typu
- c) Domů

Pro výzkumný tým to znamená být v úzkém kontaktu s pracovníky oddělení, kteří mají obvykle informace o tom, kdo z pacientů by mohl být propuštěn následující den.

Důležité je také vědět:

- a) Kam pacienti po propuštění půjdou? Domů, do zařízení pro následnou péči, k dceři apod.
- b) Kdo zajistí odvoz? Bude to sanitou nebo přijedou příbuzní?
- c) V kolik hodin?

Výzkumník tak získá předběžnou představu o času, který bude mít k dispozici pro představení studie, získání souhlasu pacienta a vyplnění dotazníku.

Dílčí úkol č. 3

Data od pacientů se získávala v den jejich propuštění.

Ve skupině prodiskutujte, jak takový sběr dat může proběhnout a na jaké organizační obtíže můžete při plánování sběru dat narazit:

- a) Kdy na oddělení probíhá propouštění pacientů?

- b) Kdo o tom rozhoduje?
- c) Jak se pacient připravuje na propuštění?
- d) Jak se výzkumník dozví, že bude pacient propuštěn?

Písemně zformulujte plán sběru dat pro oddělení, kde praktikujete.

Dílčí úkol č. 4

Příprava na rozhovor s pacientem.

Pacient, který bude propuštěn, obvykle neuvažuje o vyplňování dotazníku. Jedná se proto o obtížný úkol získat jej ke spolupráci.

- a) Napište si krátké sdělení pro pacienta s cílem získat jej ke spolupráci.
- b) Zamyslete se nad důvody, která by pacientovi mohly bránit vyplnit dotazník.
- c) Zkuste si ve dvojici sehrát toto vystoupení a připravit si varianty pacientovy odpovědi včetně Vaší reakce.
- d) Přečtěte si znovu informační leták pro pacienty, který byl předložen Etické komisi.

Dílčí úkol č. 5

Distribuce dotazníků na oddělení a jejich sběr.

V rámci sběru dat byla ve spolupráci s IT oddělením 3. LF UK vytvořena elektronická verze dotazníku.

- a) Zamyslete se nad výhodami a nevýhodami elektronické verze dotazníku pro pacienty.
- b) Promyslete totéž u papírové verze dotazníku.
- c) Prostudujte si plán sběru dat připravený pro studenty pilotní skupiny.
 - O čem přemýšlíte? Co Vás zaujalo? Jak byste to napsaly Vy?
- d) Prostudujte si zápis ze sběru dat z 12. 2.

Dílčí úkol č. 6

Čištění a zpracování dat je aktivita, ke které se přistupuje po sběru dat v určeném časovém období.

Zjišťuje se, zda

- a) máme požadovaný počet pacientů

- b) každý pacient odpověděl na všechny položené otázky
- c) co dalšího? Zkuste se zamyslet a doplnit.

Získaná data byla uložena v počítači přednostky Ústavu ošetrovatelství PhDr. Hany Svobodové, Ph.D.

Studenti – účastníci pilotního projektu – pak dostali možnost zpracovat část dat pro potřeby své bakalářské práce – viz tabulka Rozdělení dat.

Dílčí úkol č. 7

Prostudujte si výtahy z empirických částí bakalářských prací a sledujte, jakým způsobem účastnice pilotního projektu data zpracovaly.

METODICKÝ POKYN PRO DISEMINACI VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Diseminace znamená šíření výsledků výzkumného projektu. V našem případě se jednalo o několik cest:

1. Prezentace výsledků výzkumu ve spolupracujících nemocnicích

Tato prezentace proběhla na úrovni vedení nemocnic, resp. na poradách vrchních sester.

2. Prezentace výsledků v bakalářských pracích

Studenti – účastníci pilotního projektu zpracovali část dat ve svých bakalářských pracích. Všichni studenti své bakalářské práce obhájili s výborným hodnocením.

Dílčí úkol č. 1

- *Najděte ve sborníku přehled bakalářských prací, které vznikly v rámci pilotního projektu.*
- *Prostudujte si výtahy z empirických částí jednotlivých bakalářských prací.*
- *Zaměřte se na popis výzkumného souboru, popis sběru dat a jejich zpracování pro potřeby bakalářské práce.*

3. Prezentace výsledků na Studentské vědecké konferenci 2019

Studentská vědecká aktivita je samostatný volitelný předmět umožňující studentům všech oborů na 3. LF UK se zapojit do výzkumné činnosti. Studenti, kteří se zapojili do pilotního projektu, neměli zapsaný tento předmět. Někteří z nich se přesto na konferenci přihlásili, zpracovali a zaslali abstrakt (Anna Hienelová, Markéta Závěšická). Studentka Petronela Minaříková na konferenci prezentovala výsledky své bakalářské práce Spokojnosť sestier s pracovnými podmienkami na oddeleniach interného typu.

- Anna Hienelová Spokojnosť sester interních oddělení s vybranými aspekty jejich práce – viz abstrakt
- Petronela Minaříková Spokojnosť sestier s pracovnými podmienkami na oddeleniach interného typu
- Markéta Závěšická Zkušenosti pacientů s přístupem sester a lékařů v době hospitalizace

Dílčí úkol č. 2

- *Připravte si podle vzorového abstraktu svůj vlastní abstrakt výzkumné práce.*

4. Prezentace výsledků na konferenci s mezinárodní účastí

Dne 15.2.2022 se konala konference s mezinárodní účastí, na které se prezentovaly výsledky pilotního projektu. V následujícím textu se můžete seznámit s jednotlivými kroky přípravy konference, vlastního průběhu i obsahu příspěvků.

Dílčí úkol č. 3

- *Prostudujte si sdělení účastníků konference.*
- *Promyslete a ve skupinách diskutujte o přínosu tohoto pilotního projektu pro zkvalitnění výuky výzkumné metodologie a evidence based practice na 3 LF UK*

